

MINDRE BIDRAG

Gaveeksemplarer fra Holberg

At Holberg ikke havde megen lyst til at agere filantrop ved at uddele gaveeksemplarer af sine skrifter fortæller han selv i fortalen til 1. tome af komedierne 1723. Holbergkenderen Carl S. Petersen har kun fundet tre vidnesbyrd herom: en udtalelse af Hans Gram om at Holberg havde skænket ham *Moralske Tanker* – „en Complaisance, som jeg saa meget meer bør at paaskiønne som dend gode Mand ikke er særdeles bienfaisant“ –, et eksemplar af *Herodiani Historie* i Kgl. Bibl. hvori Holbergs slægtning prof. C. F. Munthe meddeler at det var givet ham af forfatteren, og et eksemplar i privateje af Danmarks og Norges gejstlige og verdslige stat hvori P. F. Suhm har noteret, at Holberg forærede ham bogen 1. april 1749 (Carl S. Petersen, *Holbergske Auktionspriser 1711-1760* (i: *Fra de gamle Bøgers Verden*, 1953), s. 79f). Men Holbergs gavmildhed rakte dog lidt videre endnu. I nogle optegnelser om Fr. Rostgaards bog- og manuskripterhvervelser, væsentlig gaver ca. 1700-1711, *Ny kgl. saml.* 275 c, I, 8°, står bl. 90 anført: „Ludvig Holbergs Introduction til de fornemste Europæiske Rigers Historier. Kiøbenh. 1711. 8° *Donum Auctoris*“ (gave fra forfatteren). Det er vel nok det interessanteste af de nu fire kendte vidnesbyrd, fordi det tillige oplyser, at Holberg o. 1711 stod sig godt eller rettere ønskede at stå sig godt med den formående gehejmearkivar, som otte år senere indgav klage til kongen over den formentlige formædelse der blev hans ejendom øen Anholt til del i Peder Paars. Da optegnelsen er udateret, kan det ikke afgøres, om anledningen til gaveoverrækkelsen var viden om at Rostgaard 29.5.1711 var blevet udpeget til censor af Holbergs – i sin helhed aldrig publicerede – skildring af Danmarks historie under kongerne Christian IV, Frederik III og Christian V.

Rostgaards eksemplar af *Introduktionen* blev ikke som så mange andre af hans bøger solgt på auktion eller overdraget til Universitetsbiblioteket, men gik i arv til enken, d. 1770 (Carl S. Petersen, *Afhandlinger til dansk Bog- og Bibliotekshistorie*, 1949, s. 204-08). Det kan næppe spores videre herfra, bl. a. fordi Holberg åbenbart ikke har fulgt skikken at forsyne bortgivne eksemplarer med dedikation til modtageren.

Harald Ilsoe

Harald Kidde-manuskripter

Da forfatteren Niels Th. Thomsen i 1924 i ugebladet *Vore Herrer* offentliggjorde sine Erindringer om Harald Kidde, den bedste kilde til viden om digterens skoleår i Vejle, nævnte han også gymnasiasternes klub og dens digre protokol, „hvori Kidde overlegent producerede sig“. Klubbens navn huskede han ikke mere, og han troede, at protokollen var forsvundet. Det er ikke tilfældet. Den findes på Det kongelige Bibliotek.

Her erhvervedes bogen i 1927. Skønt købet meddeltes i overbibliotekar Carl S. Petersens årsberetning 1927-29 s. 33, og bogen findes registreret i Lauritz Nielsens Katalog over danske og norske Digteres Original-manuskripter i Det kgl. Bibliotek, 1941-43 s. 212 som Ny kgl. Samling 3693, 4°, har den været så godt som uænsset i fyrretyve år.

Navnet, som Niels Th. Thomsen ikke kunne huske, er: Kosmos. Det må skyldes en erindringsforskydning, når han mente, at Kidde havde bidraget med første kapitel af en roman. Bogen indeholder kun ét prosastykke, en „stemning“ i halvfemsernes manér: Gaden. Resten er rimede og som oftest strofiske digte, det første dateret 30. maj 1896, det sidste 5. august 1897. Af dem har Kidde produceret de 44, og studenterkammeraterne Holger Wegener og Niels Th. Thomsen tilsammen en snes. Kidde var således langt den mest produktive af den lille flok. Desuden har en anden af kammeraterne, Iver Iversen, tegnet 16 helsider i bogen samt tre vignetter, mens fem tegninger er signeret P.B. Hvem denne sidste er, vides ikke med bestemthed. Det ville være nærliggende at tro, at der er tale om den Peter Buck, der gik i Vejle Latinskole i disse år, men jeg finder det mere sandsynligt, at tegnerens navn var Povl Busk. Han nævnes som Kiddes ældste ven, og kan derfor have optrådt i klubben som en slags gæst, selv om han var gået ud af skolen i 1893. Om ham ved vi, at han havde kunstneriske aspirationer. Han var i mange år tegnelærer i København, hvor han døde i 1954.

Man kan ikke sige, at digtene i Kosmos viser nye sider af Harald Kiddes talent. Det ses, at han ikke har let ved det rytmiske, men mange steder finder vi de første spirer til alt det, der siden skulle gro så frodigt op i hans prosa. Digtene er naturstemninger og tankedigte og handler naturligvis også om kærlighed. De begynder med at hylde den elskede, men hun svigter ham. Han prøver at forstå hende. Hendes verden er den rette; det er ham, der har fejlet. Det er slutningen af Aage og Else, vi her møder i lyrisk version. Disse indtil nu glemte digte kaster da på mange måder nyt lys over den virkelighed, Harald Kidde skabte sin digtning på. Herom har undertegnede haft lejlighed til at skrive udførligere i Vejle Amts Aarbog 1967 s. 9-52: Pigen fra Gyldings gård.

Det fremgår tydeligt af Kosmos, at Kidde på den tid endnu var fuldstændigt opslugt af lyriken, og vi finder ingen bekræftelse på, at han allerede i Vejle skulle være begyndt at skrive på Aage og Else. At Kidde dengang (som påstået af Niels Jeppesen) altid underskrev sig: Harald Sager Kidde, er ikke helt rigtigt. Kidde begynder i Kosmos med signaturen Harald Sager-Kidde, med tydelig bindestreg. Denne forsvinder efterhånden og Sager også. Fra og med 14. marts 1897 er underskriften kort og godt: Harald Kidde. Og sådan blev da også forfatternavnet. Pudsigt nok kan man ligeledes notere, at han den 29. august 1896 gik over til det bolle-å, han siden holdt fast ved i sin retskrivning. Han bruger det i alle sine bøger, men det respekteredes ikke altid af aviser og tidsskrifter. Formen „Aage“ i titlen på hans første roman skyldes uden tvivl forlaget

Det er tydeligt, at digtene i Kosmos er indført i renskrift. Dateringerne forekommer ikke kronologisk og gælder åbenbart det pågældende værks tilblivelse, ikke indførslen i protokollen eller oplæsningen i klubben. Da der således er tale om afskrifter, forstår man bedre, at Kidde lod protokollen slippe sig af hænde. Hvor den har været i de 30 år fra 1897 til 1927, da den kom til Kgl. Bibl., er ikke godt at vide. I årene 1903-05 har en vis Clara Thomsen benyttet nogle blanke blade i bogen til digte og sentenser. Et enkelt sted har hun meget nærgående anbragt et digt oven i en af Iver Iversens tegninger. Disse skriverier er helt uden interesse, og man forbløffes over den manglende pietet, de er vidnesbyrd om. I disse år havde Kidde da allerede et navn som forfatter.

I Lauritz Nielsens Katalog er også to manuskripter i Collinske Samling (539 III 4°), I Tusmørket samt Violen, blevet tillagt Harald Kidde. Det er imidlertid ikke ham, men derimod Sigbjørn Obstfelder, der er forfatteren. Måske har Kiddes bolle-å sin del af skylden for fejltagelsen, men det er ellers tydeligt nok, at ophavsmanden er nordmand. Dateringerne passer heller ikke på Kidde. Han var i november 1892 og marts 1893 ikke mere end fjorten år.

I en lidt anden form findes de to stykker trykt i Obstfelders Samlede skrifter, ny utg. v. Solveig Tunold, II, Oslo 1950, s. 251 og 260. I Tusmørket har her titlen Genre. Denne titel findes overstreget på manuskriptet i København. I Samlede skrifter er de to skitser trykt efter manuskripter i Oslo Universitetsbibliotek. Genre er noget omarbejdet, mens Violen næsten er identisk med det københavnske manuskript. Under titlen Pasteller er de trykt i den norske udgave af Juleroser 1896, men findes ikke i den danske udgave.

Hverken I Tusmørket eller Violen findes trykt i Obstfelders Efterladte

Arbejder, udg. af Stuckenberg 1903. Det gør derimod Hvepsen (s. 137, trykt efter Juleroser 1899). Manuskript hertil findes i brudstykke i Collin, 539 IV 4°. Også Hvepsen er i Samlede skrifter (II, 281) trykt efter et manuskript fra Oslo Universitetsbibliotek.

Kgl. Bibl.s håndskriftafdeling har nu rettet katalogsedlerne, og de to Obstfelder-manuskripter er flyttet til Collin IV og lagt sammen med Hvepsen.

For at vende tilbage til Harald Kidde: det kan oplyses, at et manuskript i Arthur Palsbos håndskriftsamling i Kgl. Bibl. også repræsenterer et skriftligt arbejde, som er gået i glemmebogen. Der er ikke tale om mange linjer, en kort bemærkning til Poul Levins anmeldelse af Aage og Else - Døden - i Politiken den 10. marts 1902, men de har deres særlige interesse. Vi ved fra Kiddes breve, hvor såret han var over Levins anmeldelse og især ordene, at han i sin bog „legede frivolt med Døden“. Kidde skrev da til bladet:

„P.L. skriver i sin Anmeldelse af min Bog: 'Saaledes turrer og dræber Toreadoren en svag og afmægtig Tyr, og naar den sidste Blodsdraabe er rundet ud i Sandet, kommer Tjenerne og sletter Sporene ud med nyt Sand, og det hele formaalsløse, grusomme Skuespil er til Ende'. / Nej, det er ikke til Ende. Efter „Aage og Else - Døden“ vil senere følge „Aage og Else - Livet“ - deraf den dobbelte Titel. Det er ikke mere Skik at meddele sligt i Bøgerne, og mindst mente jeg det nødvendigt ved min Bog. Jeg troede, at man af Slutningsscenen vilde se, at dette ikke var det endelige Punktum. Jeg har taget fejl - derfor disse Linier. Maaske vil Skuespillet efter dette synes mindre grusomt og formaalsløst. / Harald Kidde.“

Denne lille indsigelse blev optaget i Politiken den 11. marts 1902, s. 2, sp. 2, under rubriken Tid og Sted. Den er ikke med i Woels bibliografi: Arbejder af Harald Kidde, 1925.

Endnu et manuskript i Palsbos samling, Henrik Ibsen, er trykt i ugebladet Verdens-Spejlet den 3. juni 1906 (Woel nr 34). Det er optrykt i Artikler og Breve (1928) s. 39-41. En besked til bogtrykkeren: „NB. Korrekturen skal være færdig til Kl. 2, paa hvilket Tidspunkt Forf. selv kommer over til Dem og læser den“, er signeret A.W.H. - Anders W. Holm var Verdens-Spejlet's redaktør fra 1904 til 1907.

Otto Asmus Thomsen